„Niet van daar tot ons."

> En boven dit alles, tusschen ons en ulieden is eene groote klove gevestigd, zoodat degenen, die van hier tot u willen overgaan, niet kunnen, noch ook die daar zijn, van daar tot ons overkomen.
> Luk. 16 : 26.

De van God vervreemde wereld wil van geen hel hooren, en toch is men er in die wereld gedurig mee bezig. Te Parijs, op Montmartre, werden nog niet zoo lang geleden voorstellingen van de hel gegeven, en in den ruwen vloek van Engelschman en Hollander spreekt nog telkens het verdoemen; en iemand verdoemen, wat is het anders dan door een onherroepelijk vonnis in den oordeelsdag aan de ontzettendste ellende overgeven.

Toch is het zaak, zich in het gewagen van de eeuwige straf stipt aan de Schrift, en zoo nauw 't kan aan het woord van Jezus zelf te houden. Eigen phantasie zou ons soms parten spelen. En bovendien, 't menschelijk gevoel mag niet beleedigd, en meer nog, Gods ontfermingen mogen niet door ons verkort worden; en daarom gaan we alleen dan veilig, zoo we ons nauw aan Jezus houden, in wien het menschelijk gevoel 't zuiverst sprak, en die Gods eeuwige ontfermingen tot aan zijn dood toe verheerlijkt heeft.

Nu poogt men ook in belijdende kringen tegenwoordig al meer den indruk te vestigen, dat er ja, wel een scheiding na den dood komt tusschen wie in Jezus ontslapen en wie buiten hem wegsterven; maar zóó dat wie buiten Jezus stierf, aan de overzij van het graf zich alsnog tot Jezus kan bekeeren.

Op zich zelf spreekt dit ons gevoel toe.

Wat zou het niet heerlijk zijn, indien ge eens die velen, die tijdens hun leven steeds tegen over den Heere en zijn Koninkrijk en zijn volk stonden, in betere gewesten berouwvol aan de voeten van uw Heiland mocht vinden.

Toen dan ook eenmaal dit denkbeeld had postgevat, won het hand over hand veld, en was men aanstonds gereed om het steeds breeder uit te meten.

Thans is men reeds zoover, dat men zich in gindsche gewesten een geregelden dienst des Woords denkt, en zelfs gewaagt van daar bediende Sacramenten. En hier komt dan bij, dat men zich aan de andere zijde van het graf de vrucht en uitwerking van deze bediening van Woord en Sacrament ongemeen veelvuldig en groot denkt, zoodat wat die dienst op aarde uitwerkt, er bij in het niet verzinkt.

Hier toch heeft die dienst te worstelen met de verlokking en verleiding van de zonde in het hart en in de wereld om ons heen. Aan de overzij van het graf daarentegen bestaat die aftrekkende kracht van de verleiding der wereld en van het lichaam der zonde niet. Vandaar, dat men zich de bekeering van wat hier zich niet bekeerde, schier als een vanzelf sprekend iets denkt.

Hieraan wordt dan nog te lichter geloofd door hen, die zich de goddeloozen aan de overzij van het graf steeds in staat van ellende denken. Dan toch heeft men dezen toestand, dat wie buiten Jezus stierf, in gindsche gewesten aan geen verleiding bloot staat, door straf wordt afgeschrikt, en gestadig door den dienst van het heilige bewerkt wordt.

Zóó nu de toestand opgevat, kan men het zich haast niet anders voorstellen, of wat hier de smalle weg en de enge poort was, is daar de heirweg en de breede poort geworden, zoodat tenslotte niet valt in te zien, waarom niet zoo goed als allen er door zouden ingaan.

En toch, hoeveel aantrekkelijks voor ons gevoel ons in die nieuwe leer moge toespreken, er mag aan die nieuwe leer geen oogenblik voet worden gegeven, omdat ze de ziel misleidt.

Uit ons zelve weten we omtrent hetgeen na den dood intreedt, niets. Geen geleerdheid of aardsche wetenschap kan er ons iets omtrent zeggen. Maar wie het wel weten kon en moest, en dan ook wist, en er zich over uitsprak, is Jezus. Hij was niet uit deze wereld, maar van de overzijde des grafs, uit de eeuwigheid, in deze wereld tot ons gekomen. Hij was één met den Vader. Hij was zelf God te prijzen in der eeuwigheid. De eeuwigheid was zijn vaderland.

Heeft nu Jezus dat aanlokkelijk denkbeeld, dat wie buiten hem stierf, zich in de eeuwigheid nog bekeeren zal, ook maar eenigszins gesteund of aangemoedigd?

Het tegendeel is waar. En dat wel in die mate, dat Jezus in een breed uitgewerkte gelijkenis alle voorwendsel, dat aan zulk een denkbeeld steun kon verleenen, heeft afgesneden.

In de gelijkenis van „de rijke man en de arme Lazarus" wordt dit denkbeeld opzettelijk door Jezus toegelicht; zelfs in tweeërlei opzicht. De rijke man is in de eeuwige pijn, en wil alles doen om troost uit het heilige te ontvangen; en ook wil hij zijn broeders die nog op aarde zijn, waarschuwen, dat ze toch niet even dwaas als hij zonder geloof aan de hel zullen wegsterven, om terstond na den dood zoo bitter teleurgesteld uit te komen.

De trekken in de gelijkenis, die hierop doelen, zijn dus geen sieraad uit de volkstraditie overgenomen, maar doel en hoofdzaak. Het is Jezus daarom, en daarom alleen, te doen.

En in dit verband nu spreekt Jezus het zoo stellig mogelijk uit, dat er na den dood tusschen hen die *in*, en hen die *buiten* geloof sterven, een breede, diepe klove gaapt, waarover geen brug te leggen is.

Al wilden de gezaligden, door innerlijke ontferming bewogen, naar de stede der verlorenen overgaan, om hen alsnog voor den hemel te winnen, *ze zouden niet kunnen*. En zoo ook omgekeerd, al ware het dat zij, die buiten Jezus stierven, na den dood voor Jezus kiezen wilden, ook hun belet „de groote klove" dit volstrekt-telijk.

Wie heeft nu recht, waar Jezus zóó beslist en stellig spreekt, zonder eenigen vasten grond, er een vlak tegenovergestelde leer tegenover te stellen?

Voelt ge dan niet, hoe wie dat doet, feitelijk het hoog gezag van Jezus ter zijde zet, om er het gezag van zijn eigen inbeelding voor in plaats te stellen?

De uitkomst toont dan ook, dat zulke door niets bewezen voorstellingen niet anders dan kwaad doen, en van het geloof afhouden.

Is de bekeering ten leven iets, waartoe men evengoed hiernamaals als hier op aarde kan overgaan, is het dan niet natuurlijk dat het wereldkind denken gaat: Dan geniet ik eerst de wereld, en zal ik na mijn dood, als de wereld wegvalt, mij wel tot Jezus bekeeren.

De onverbiddelijke drang tot bekeering, de ernst tot bekeering gaat er dan uit, en in kringen waarin deze valsche voorstellingen wortel schieten, heeft de drang tot bekeering dan ook afgedaan. Men hoort er niet meer van.

Er is meer.

Ook op hen die gelooven, werkt die leer zoo fataal. Wie op Jezus woord gelooft, dat de staat bij den dood beslist, heeft drang van zin en wil om zijn geloof vast te maken, het te bevestigen, er mee bezig, er van vervuld te zijn. Hier is wasdom in geloof.

Maar bekruipt u eenmaal de gedachte, dat ge na den dood nog alle schade kunt inhalen, dan zwikken u de enkels en worden de knieën slap, en deinst ge terug voor de beslistheden, die u in de wereld altoos moeite baren.

Ja, wat nog sterker spreekt, heel deze op niets steunende leer haalt het peil van het heilige naar omlaag.

Wie hier op aarde tot het geloof komt, is *overwinnaar*. Hij heeft een strijd gestreden. Hij heeft gestaan voor de verleiding van zonde en wereld en satan. Zijn geestelijke kracht is in dien strijd geoefend. Zijn kiezen voor Jezus was een kloeke daad. Daar sprak hart, daar sprak wil, daar sprak overtuiging in. Het geloof, hier verworven, is heroïek. Een heldennatuur moet u door Gods genade zijn ingestort, om hier tot het geloof te komen en bij het geloof te volharden. Hier op aarde is het geloof als zilver in de smeltkroes gelouterd.

Maar dat alles zou bij een geloof, dat eerst aan de overzij van het graf ontlook, ten eenenmale wegvallen. Er zou dan noch strijd, noch worsteling zijn. Er zou geen offer gebracht worden. Er zou van overwinning geen sprake zijn. Het zou een mat en spierloos geloof zijn, waaraan alle heroïsme, elke overwinningsidee ontbrak.

Er is niets op tegen, eer verlokt ons gevoel er ons toe, om tot het uiterste en tot het laatste toe op een werk der genade in den stervende te hopen.

Aan de almachtigheid der genade zult ge niet te kort doen. Erkent ge dat God in een wicht van enkele dagen, dat wegsterft, genade werken kan; en dat erkent ieder immers met heilige vreugde; dan moet ook erkend, dat er tusschen de ziel van een stervende en de genade Gods dingen kunnen plaats grijpen, waarvan wij soms niets ontdekken, en die ons verrassen zullen in de eeuwigheid. Nooit kan het geloof te veel verwachten, mits één ding vast sta, dat ge met uw durvende hope niet de grens van den dood overschrijdt.

Doch juist daar heeft niemand recht toe. Hier op aarde moet het tot beslissing komen. Schuif dus uw hope van het leven naar de krankheid, en van de krankheid naar de stervensure, en van die stervensure naar den jongsten snik, en zoo Gods genade werken mocht, blijft ge op veilige paden. De ziel ook van een zich verzettend mensch, is soms zulk een diep mysterie, dat er ons raadselen in kunnen overblijven, die alleen de eeuwigheid kan oplossen.

Maar is de dood ingetreden, dan is het uit. Dan is die bittere grens bereikt, waarbij „de groote klove" onmiddellijk gaapt; een klove waarover geen brug meer kan gelegd worden.

Vergeet dat ook bij de opvoeding van uw kinderen niet.

Dat op niets steunend denkbeeld, alsof het ook na den dood wel terecht kon komen, verslapt de opvoeding, verzwakt het heilige in de liefde voor uw kinderen en blusscht allen bezielden ijver, om niet te rusten eer ons kind met ons bij het Kruis van Jezus dankbaar neerknielt.

Altoos weer het Evangelie, en niets dan het Evangelie; maar dan ook dat Evangelie niet gelijk de wijsgeer het ontzielt, maar gelijk Jezus het ons gegeven heeft. Het Evangelie hief, met „de groote klove" als het hier eens uit zal zijn.

Dr. A. KUYPER,

De Gemeene Gratie.

Nu binnenkort deel III van dit premiewerk zal verschijnen, verzoeken wij beleefd den inteekenaren, die het voor dit deel verschuldigd bedrag (ad. f 3.— per exemplaar) nog niet, of slechts gedeeltelijk voldeden, ons uiterlijk vóór 15 October a.s. het resteerend bedrag te doen toekomen, opdat de verzending geen vertraging ondervinde.

Voorts berichten wij, dat op veler verzoek ook losse stempelbanden worden verkrijgbaar gesteld, die franco worden toegezonden na ontvangst van f 2,— per stel van 3 banden.

Adm. „De Heraut."

September 1904.

Amsterdam, 7 Oct. 1904.

Zelfmoord.

In menigen kring bestaat nog steeds de gedachte, alsof elk zelfmoordenaar zeker een verlorene zou zijn.

In de Schrift, zoo zegt men, leest men van zelfmoord alleen bij degenen, die geen kinderen Gods waren. Een Saul, een Achitofel, een Judas Iscariot zijn de droeve exempelen, waarin Gods Woord ons die schrikkelijke zonde toont. Hoe diep de bijbelheiligen soms ook in zonde gevallen zijn, niet één hunner wordt gezegd, aan eigen leven de hand te hebben geslagen. Dat er ook voor den zelfmoordenaar nog vergiffenis zou wezen, vindt derhalve in de Schrift geen steun.

En daarbij komt in de tweede plaats, dat zelfmoord een zonde is, die niet door berouw kan worden gevolgd. Waar de Schrift ons leert, dat vergiffenis alleen geschonken wordt wanneer de zondaar de zonde belijdt en laat, daar schijnt voor deze zonde geen vergiffenis mogelijk te zijn. Zonder waarachtige bekeering kan geen dronkaard, hoereërder of doodslager ingaan in het Koninkrijk der hemelen. En waar bij zelfmoord de bekeering van zelf onmogelijk is, daar kan de zelfmoordenaar niet zalig worden.

Terwijl ten slotte er op gewezen wordt, dat er zeker geen ernstiger drangreden kan wezen om tegen dit schrikkelijk kwaad, dat in onze dagen zoo hand over hand toeneemt, te waarschuwen, dan door in de prediking er op te wijzen, dat wie de hand aan eigen leven slaat, daarmede der eeuwige rampzaligheid ten prooi wordt.

God bewaart daarom, zoo meent men, zijn uitverkorenen voor deze zonde. En wie toch deze zonde begaat, bewijst daarmede geen uitverkorene te zijn. Al is zulk een zelfmoordenaar voor dien tijd in menig opzicht een voortreffelijk lid der gemeente geweest; al viel er op zijn belijden en wandel niets aan te merken; al ging er zelfs een reuke van godzaligheid van hem uit; het droevig einde is dan een bewijs, dat de waarachtige genade ontbrak en men met een huichelaar te doen heeft gehad.

Zonder nu in iets te kort te doen aan den zedelijken ernst, die aan deze voorstelling ten grondslag ligt, of de zonde van zelfmoord ook maar eenigszins te vergoelijken, mag de vraag toch niet onderdrukt, of de Heilige Schrift metterdaad deze voorstelling dekt.

Ons eerste bezwaar nu is, dat Christus uitdrukkelijk heeft gezegd, dat er maar één zonde is, die noch in deze noch in de toekomende eeuw kan vergeven worden, en dat is de zonde van lastering tegen den Heiligen Geest. Eén van beide dus: óf de zonde van zelfmoord gaat met de zonde tegen den Heiligen Geest altijd gepaard, óf, wanneer dit niet zoo is, dan mag ook niet absoluut gezegd worden, dat voor deze zonde geen vergiffenis kan gevonden worden.

In de tweede plaats is het niet juist, te zeggen, dat elke zonde, waarvan geen belijdenis is gedaan en waarop geen bekeering is gevolgd, den ingang in het Koninkrijk der hemelen zou beletten. Hoe menig kind van God wordt niet plotseling door den dood weggerukt zonder dat er zelfs tijd was om berouw te hebben over het bedreven kwaad. Wanneer David na de zonde tegen Uria en Bathseba begaan — een zonde die zeker niet minder erg is dan zelfmoord — krank was geworden en gestorven was eer nog Nathan tot hem was gekomen om hem zijn zonde aan te zeggen, zou dan David voor goed verloren zijn geweest?

En in de derde plaats, weet niemand wat op het laatste oogenblik in den zelfmoordenaar kan zija omgegaan. Het kan zijn, dat angst en benauwdheid zijn ziel zoo ontroerd hebben, dat hij ten slotte, in schier krankzinnigen toestand, aan zijn leven een einde heeft gemaakt. Juist bij krankzinnigen is de zucht naar zelfmoord zoo ontzaggelijk sterk. Zal men daarom alle krankzinnigen, die hun eigen leven verdaan hebben, buiten den hemel sluiten? Of moet erkend worden, dat juist de ontoerekenbaarheid, die gevolg is van zulk een zielstoestand, hier hope geeft, dat God denzulken toch genadig kan zijn geweest? En wat alles afdoet, wie kan zeggen, of de ellendige, die in zielsbenauwdheid den strik om den hals slaat, niet, eer de dood nog intreedt, tot bezinning komt, God om genade en vergiffenis bidt en als de moordenaar aan het kruis, ter laatster ure gered wordt?

Dieper gaan we op deze vragen thans niet in.

Kracht tegen de zonde van zelfmoord schuilt alleen hierin, dat klaar en duidelijk gepredikt wordt, dat God deze zonde verbiedt, en dus geen mensch het recht heeft, zich zelf een leven te benemen, dat God hem gaf. Het: Gij zult niet dooden, geldt niet alleen van den evenmensch, maar ook van ons zelf.

Wil men daarbij er op wijzen, dat de zondaar, die uit vrees voor aardsche straf of de gevolgen van het bedreven kwaad aan het leven een einde maakt, daarmede den weg tot bekeering zich afsnijdt en in het eeuwig oordeel valt, dan kan ook dat zeker als middel dienst doen om van deze zonde den mensch af te houden.

Maar wanneer iemand, die in heel zijn leven toonde God lief te hebben, die waarlijk een kind Gods scheen te zijn, toch in deze bange strikken van satan valt, dan late men het oordeel over aan God, die barmhartig is.

Vast te stellen, dat zulkeen geen kind Gods kan geweest zijn en dat uit die zonde zeker blijkt, dat hij verloren is, daartoe geeft de Schrift ons geen recht.

De Schrift kent slechts één onvergeeflijke zonde.

En dit is zelfmoord niet.

Kerkelijke contributie.

Toen we onlangs op grond van de moeilijkheden in de Gereformeerde Kerk in Hongarije waarschuwden tegen het invoeren van een kerkelijk belastingstelsel, schijnt men hieruit in enkele kerken te hebben afgeleid, dat we de bijdragen der gemeente voor den dienst van 's Heeren huis liefst in den vorm van een collecte geïnd zagen en tegen het geven van vaste contributiën waren.

Het behoeft wel geen uitvoerig betoog, dat hierbij een misverstand in het spel is.

Waartegen we protesteerden was alleen, dat de Kerkeraad aan ieder gemeentelidmaat zou voorschrijven wat door hem betaald moest worden en, bij niet voldoening aan die verplichting, met kerkelijken dwang of deurwaardersexploit den onwillige tot betaling zou verplichten. Een wijze van doen, die in de Ned. Herv. Kerk reeds in tal van gemeenten is ingevoerd en die lijnrecht in strijd is met het vrijwilligheidsbeginsel, dat in Christus' kerk behoort te heerschen.

Met de vraag of men zijn bijdragen in het kerkezakje zal storten, dan wel in den vorm van vaste bijdragen aan den Kerkeraad zal geven, heeft dit niets uitstaande. In beide gevallen toch is het niet de Kerkeraad, die hierbij met gezag optreedt om vast te stellen, hoeveel ge betalen *moet*, maar heeft elk gemeentelid voor zich zelf vast te stellen, hoeveel hij geven *wil*.

Moest tusschenbeide gekozen worden, dan zou onze voorkeur zelfs aan het stelsel van vaste contributie gegeven worden.

Vooreerst geeft het dubbel collecteeren, zoowel voor de armen als voor de Kerk een stoornis in den dienst, die liefst moet voorkomen worden.

En ten tweede behoort wel de gave voor de armen naar luid van Christus bevel zoo gegeven te worden, dat de rechterhand niet weet wat de linker doet, omdat hierbij de barmhartigheid aan het woord is, maar met de bijdrage voor de Kerk is dit niet het geval. Hier is een zedelijke plicht om te zorgen, dat de Dienaar des Woords zonder zorgen kan leven en dat in de behoeften van 's Heeren huis voorzien wordt. Er is dus geen enkel bezwaar tegen om den Kerkeraad mee te deelen, hoeveel men jaarlijks voor dit doel wil afzonderen. Zelfs zal dit den Kerkeraad het vaststellen van het jaarlijksch budget gemakkelijker maken, dan dat men op de altoos wisselvallige inkomsten der collecten rekenen moet, en kan op deze wijze ook controle geoefend op degenen, die te weinig bijdragen in vergelijking met hun inkomsten.

En uit liturgisch oogpunt èn om een betere financieele regeling mogelijk te maken, achten wij het daarom aan te bevelen, dat zoo mogelijk het kerkezakje allengs verdwijnt en de vaste contributie daarvoor in de plaats komt.

Natuurlijk kan dit niet in eens geschieden. Ook hier moet met beleid worden opgetreden. Een jarenlang ingewortelde gewoonte verandert men niet plotseling door een kerkeraadsbesluit. Maar die kerken, die reeds naast de collecte een geregelde vaste bijdrage vragen, zijn zeker op den goeden weg. Zoo moet de gemeente allengs gewend worden aan den overgang en kan als einddoel in het oog worden gehouden, dat ten slotte uit die vaste contributiën de kosten van het kerkelijk leven geheel worden betaald.

De plaats van den mensch in het heelal.

III.

Onze tweede opmerking knoopt zich van zelf aan de eerste vast.

Toegegeven dat onze aarde astronomisch niet de spil vormt, waarom het heelal wentelt; dat de door ons bewoonde wereld in omvang en zwaarte door de meeste sterren verre overtroffen wordt; volgt dan daaruit, dat zij ook *geestelijk* niet het middelpunt kan wezen van het heelal; dat haar *ideële* waarde bepaald wordt door deze stoffelijke verhouding?

Gods Woord leert ons aangaande de beweging der hemellichamen en hun onderlinge zwaarteverhouding niets. Of de zon dan wel de aarde grooter is, kan met geen Bijbeltekst worden uitgemaakt. Of de aarde om de zon draait, dan wel de zon om de aarde, wordt door de Schrift niet beslist. Het onderzoek daarnaar heeft God aan den menschelijken geest overgelaten, en wat de geleerden als vrucht van nauwkeurig onderzoek en reusachtigen denkarbeid desaangaande ons mededeelen, kan dankbaar worden aanvaard. Schier nergens schittert de rijke gave, die God ons schonk in het denkend verstand, meer, dan waar de mensch doordringt tot in de diepten van het heelal, zonnen weegt en nevelvlekken ontleedt, den afstand der sterren bepaalt en den weg der kometen berekent. Hier viert de menschelijke wetenschap haar hoogsten triomf en blijkt de naar Gods beeld geschapen mensch koning te zijn, die heerscht over heel het rijk der natuur.

Geheel anders daarentegen staat het met de geestelijke verhouding en geestelijke waarde der dingen. Hier baat geen telescoop; biedt geen spectraalanalyse uitkomst; komt ge met uw algebraïsche formules en logarithmentafels geen stap verder. Het stoffelijke kan gezien, getast en gewogen, maar het geestelijke niet. En de Openbaring is ons juist daarom geschonken, opdat, waar de mensch, aan zich zelf overgelaten, in het donker zou ronddwalen, Gods Woord hem tot een lamp voor zijn voet en tot een licht op zijn pad zou zijn. Alleen God, die alle ding schiep naar zijn welbehagen, kan ons den oorsprong van die sterrenwereld verklaren, het einddoel doen zien, waartoe Hij dit heelal in het aanzijn riep, en de geestelijke verhouding der dingen bepalen. Ook hier geldt het diep ootmoedig woord van den Psalmdichter: In uw licht alleen zien wij het licht. En waar dat licht ontbreekt, moet het slotwoord aller menschelijke wetenschap een Ignoramus zijn: Wij weten het niet.

De grondfout der moderne wetenschap nu ligt hierin, dat zij op grond van haar stoffelijke gegevens, concludeeren wil tot de geestelijke waardij der dingen, en daarmede niet alleen in strijd komt met de Schrift, maar met heel de ordinantie Gods, die de natuur zelve ons leert kennen. En het is daarop, dat wij in de tweede plaats willen wijzen.

Indien er toch één wet is, die heel de schepping om ons heen predikt, dan is het deze, dat uiterlijke massaliteit en grootte van omvang in omgekeerde verhouding staat tot de innerlijke waardij. Niet het huizenhooge en centenaars-zware rotsblok, dat van den rotswand losbrak en neerviel in het dal, maar de fijn geslepen diamant, die de lichtstraal opvangt en in duizendvoudige schittering weerkaatst, draagt op de markt der gesteenten den hoogsten prijs weg. Een ton ruw ijzererts uit de mijnschacht gegraven, weegt in waarde niet op tegen enkele grammen van het glanzend goudmetaal, dat als korrelen uit het rivierzand gewasschen wordt. De grove olifant, die met een druk van zijn voet een mensch verbrijzelt en met zijn slurf boomen ontwortelt, staat in verstandelijke ontwikkeling achter bij de kleine mier en de nijvere bij, die in hun kolonien reeds geheel het beeld van een welgeordende maatschappij opleveren. Uw groote Newfoundlander of St. Bernard mag door sterkte van lichaamskracht uw bewondering opwekken, maar in vlugheid van verstand en vaardigheid om kunsten aan te leeren, wordt hij verre overtroffen door het kleinste schoothondje. Indien in de vogelenwereld een het type van domheid vertoont, dan is het juist de reusachtige struisvogel, wiens gebrek aan slimheid zelfs spreekwoordelijk geworden is.

En hetzelfde geldt evenzeer van de menschenwereld. Reeds in uw eigen lichaam vindt ge die wet terug. Uw hersenen wegen geen honderdste deel van het gewicht van uw spieren en beenderen, en toch gaat van die hersenen de kracht uit, die heel uw lichaam beheerscht. De athleet met armen, waarop de biceps vingerdik zwelt, en beenen, die als vastgeworteld op den grond staan, mag het wereldrecord in het worstelperk slaan, maar een genie op het gebied der wetenschap wordt hij nooit. In den oorlog met Frankrijk waren het niet de escadrons van Pruisen's reuzen-grenadiers die de overwinning bevochten, maar de tengere gestalte van een Von Moltke. Ook de jongste veldslagen in Zuid-Afrika en in Mantsjoerije bewijzen de juistheid van het Fransche gezegde: ce ne sont pas les hommes, c'est l'homme; niet de massaliteit der troepen geeft in den krijg den doorslag; één veldheer is meer dan heel een leger waard.

Natuurlijk gaat ook deze regel niet altijd door. Niet altoos is grootte van lichaam bewijs van kleinheid van geest. Een Bismarck was een reus, èn lichamelijk èn geestelijk. Maar dit zijn uitzonderingen. Bijna bij alle reuzen blijkt het verstandelijk vermogen slecht ontwikkeld te zijn. Terwijl, om uit onze vaderlandsche historie slechts twee voorbeelden te kiezen, èn Prins Willem III èn Groen van Prinsterer in een zwak en tenger lichaam een geest herbergden, die wonderen heeft verricht.

De vraag, waar geestelijk het middelpunt ligt, kan dus nooit door de uitwendige materieele verhouding worden beslist. Op stoffelijk gebied mag zwaarte en omvang den doorslag geven, op geestelijk gebied niet. In de fabriek zijn het niet de reuzenhamers, die het ijzer pletten, niet de forsch gebouwde arbeiders, die met stalen spieren de bouten saamklinken, maar is het de directeur, die, op zijn kantoor verscholen, het middelpunt vormt, waarvan alle actie en alle beleid uitgaat. Neem dien directeur weg en de arbeid staat stil, de hamers houden op, de arbeiders gaan elk huns weegs en de fabriek is dood.

Breng deze wet nu over op de sterrenwereld en heel het bezwaar, dat de moderne wetenschap tegen de voorstelling der Schrift inbrengt, smelt weg als sneeuw voor de zon. Wat doet het er toe voor de geestelijke verhouding, of de zon in omvang twaalf duizend maal de aarde overtreft en driehonderd vier en twintig duizend maal zwaarder is dan zij? Indien er iets vaststaat dan is het dit, dat de zon zich bevindt in zulk een gloeiend heeten toestand, dat de felste hitte, op aarde ontwikkeld, hierbij vergeleken niets is. Wanneer door verduistering der zon zelve, omdat de maan tusschen de zon en de aarde zich inschuift, haar omtrek nauwkeuriger kan waargenomen worden, blijken uit de zon vlammen op te slaan, die in hoogte meer dan achttien maal de lengteas der aarde overtreffen. De zon is dus omringd door een oceaan van vlammen, een zee van vuur, waarvan de wildste fantasie zich geen droombeeld vormen kan. Onze aarde, in die vlammen gedompeld, zou in minder dan een seconde in damp en gas zijn opgegaan. Dat op de zon eenig organisch leven zou kunnen gevonden worden; dat eenig levend wezen, hoe dan ook gevormd, het één oogenblik in dezen gloed zou kunnen uithouden; is dan ook, naar ieder toegeeft, een ondenkbaarheid. De zon heeft voor ons zonnestelsel geen ander doel, dan dat zij, als men zoo wil, de reusachtige vuurhaard is, van waar licht en warmte aan de om haar wentelende planeten worden toegezonden. Laten we dus een oogenblik de vraag rusten, waartoe de andere zonnen dienen, die in het heelal zich bevinden, en beperken we ons tot ons zonnestelsel alleen, dan kan de vraag niet moeilijk te beantwoorden zijn, wie hier geestelijk de *meerdere* is. Niet op de zon, maar alleen op deze aarde wordt dat hoogere rijke leven gevonden, dat in plant en dier zich openbaart en in den mensch zijn hoogste voltooiing bezit. Op de zon heerscht alleen het wilde spel der brandende elementen, hier op aarde schittert de pracht van veld en woud, van berg en stroom, van plant en dier, van den mensch, die denkt en wil. Of de aarde zich al wentelt om de zon, en haar mindere is in grootte, doet niets tot de geestelijke verhouding af. Niet de aarde is om de zon, maar de zon is om de aarde. De zon dient om op deze aarde door licht en warmte het leven mogelijk te maken. En even hoog als het geestelijke staat boven de brute materie, de denkende ziel boven de wilde natuurkracht, staat deze aarde met haar rijke menschenwereld boven de zon, die niet dan een gloeiende massa van gesmolten metalen is en waar alle leven ontbreekt.

Toch is hiermede het probleem zelf nog niet opgelost, waarvoor de moderne wetenschap ons plaatst. Toegegeven toch, zoo zal de ongeloovige u antwoorden, dat in ons zonnestelsel niet de zon, maar de aarde de meerdere is; dat de zon dient om op deze aarde het leven mogelijk te maken; dan zijt ge hiermede nog geen stap verder. Voor ons zonnestelsel hebt ge dan aangetoond, dat het geestelijk middelpunt op deze aarde ligt, maar wat baat u dit, waar onze zon slechts één is van de myriaden zonnesterren? Van onze zon kunt ge aantoonen, dat ze haar doel vindt in deze aarde en het haar bewonend menschelijk geslacht, maar van die andere zonnen niet. De meeste dier sterren zijn voor het bloote oog niet eens waarneembaar; ze staan met deze aarde in geen het minste verband; haar licht dringt nauwelijks tot de aarde door; de gedachte zelf, alsof deze sterren alleen om den mensch zouden geschapen zijn, is een dwaasheid.

Met deze bedenking nu staat onze derde opmerking in verband.

Ongetwijfeld leert ons de Heilige Schrift, dat niet alleen de zon en de maan, maar

ook de sterren door God geschapen zijn om den mensch, en wel om hem licht te geven in den nacht en hem tot gezette tijden en teekenen te zijn. Te zeggen, dat deze sterren voor den mensch geen *doel* hebben, is derhalve onjuist. Tusschen die sterrenwereld en onze aarde bestaat een zeer nauw en innig verband. In vroeger tijden mag dit verband overdreven zijn, toen men meende dat door den loop der sterren het lot van elk menschenleven werd bepaald, en de astrologen uit den stand der sterren bij het geboorteuur iemands horoscoop aflazen. Ook het dwaze bijgeloof, alsof een zonsverduistering of het verschijnen van een komeet voorteeken was van een nationale ramp, een oorlog of pestilentie, moge thans gelukkig overwonnen zijn. Maar in dit alles sprak zich dan toch onbewust de gedachte uit, dat de aarde niet geïsoleerd staat in het heelal; dat er een band is tusschen ons en die sterrenwereld.

Het doel van deze sterrenwereld is dan ook niet alleen om des nachts het licht van de zon te vervangen of door wondere schoonheid van glans een aesthetisch genot ons te bieden. Zeker ligt ook daarin een doel, dat niet miskend mag worden. Zooals de bloem haar rijke kleurenpracht ontvouwt en haar zoete geuren verspreidt, opdat de mensch in die weelde van schoonheid zich vermaken zou en God er voor zou prijzen, zoo heeft ook die sterrenwereld een aesthetisch doel van God ontvangen. Wanneer bij helderen nacht tegen den donker blauwen achtergrond de fonkelende sterren zich afteekenen, elk schitterend in eigen schoonheidsglans, dan is er geen heerlijker schouwspel denkbaar. Het oog kan zich aan die sterrepracht nauwelijks verzadigen. Alle dichters hebben gewedijverd om dat verheven schoon in hun zangen te bezingen. En wanneer die bewondering tot aanbidding leidt van Hem, die de sterren roept bij name en haar getal telt, dan wordt ook daarin het doel van God met de schepping dier sterren bereikt. Waar de Schrift de majesteit en de heerlijkheid Gods teekenen wil, daar is het telkens door die wondere pracht van de sterrenwereld u voor oogen te stellen. God, zegt Job (9 : 9) is het die de sterren verzegelt, die den Wagen maakt, den Orion en het Zeven-gesternte, en de binnenkameren van het zuiden, die groote dingen doet, die men niet doorzoeken kan, en wonderen, die niemand kan tellen. En God zelf, als hij Job in een onweder antwoordt, wijst Job op de ordinantien, die Hij voor de sterren gaf (39 : 31—33): kunt gij de lieflijkheden van het Zevengesternte binden, of de strengen des Orions losmaken? Kunt gij de Mazzeroth voortbrengen op haren tijd en den Wagen met zijn kinderen leiden? Weet gij de verordeningen des hemels of kunt gij deszelfs heerschappij op de aarde bestellen? In heel het boek der Schepping is er geen bladzijde, waarop Gods naam schitterender geschreven staat dan op die van den sterrenhemel daarboven.

Maar naast dat aesthetische doel hebben de sterren toch een meer rechtstreeksch en practisch doel voor deze aarde ontvangen. Bij de schepping dezer sterren heeft God zelf gezegd, dat ze dienen zouden „tot teekenen en tot gezette tijden" Gen. 1 : 14. In de wisseling van dag en nacht, in de opeenvolging van zomer en herfst, winter en lente, mag een zekere tijdsindeeling ons geboden zijn, maar vooral in vroeger tijd, toen men geen kalender had en geen zakuurwerken bezat, was het de stand der sterren, waardoor de tijdsindeeling werd beheerscht. De sterren, die voor ons oog in vaste beelden gegroepeerd zijn, bewegen zich schijnbaar van hun plaats in den hemel. Op die schijnbare beweging berust heel onze tijdsindeeling, en de sterrekijkers in Babylon, die op hun hooge tempels elken nacht de sterren gadesloegen, zijn dan ook den eersten geweest, die onze chronologie hebben vastgesteld. Zonder die sterrenwereld zou geen chronologie mogelijk zijn.

En evenzoo dient die sterrenwereld tot een „teeken", waarnaar de reiziger zijn weg richten kan. De reiziger in de woestijn, waar geen weg gebaand is, de kapitein op zee, waar geen land kan gezien worden, heeft in die sterren het middel van God ontvangen om den rechten koers te houden. Eer het kompas was uitgevonden, was de sterrenhemel het eenige kompas. En dat de mensch het waagde zijn eigen land te verlaten en in onbekende contreien te gaan zwerven of op vreemde zeeën rond te zwalken, was omdat hij wist in dien sterrenhemel een veiligen gids te hebben. Zijn leidster ging hem voor en voerde hem straks veilig huiswaarts. Zonder die „teekenen" van den hemel zou de mensch de aarde niet hebben bevolkt en aan ontdekking aan vreemde landen zich niet hebben gewaagd.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door Ds. Houtzagers: Van den heer G. Torenbeek te Voorschoten, gevonden in de Unie collecte ƒ 1.

Bij ondergeteekende, van den heer J. J. Knap, arts te 's Gravenhage, „Looft den Heere" ƒ 10; van den heer v. Beek te Nijkerk, uit de Unie collecte ƒ 5

Dringend bevelen wij onze scholen den vrienden aan.

D. HULLEMAN,
Kootwijk. *Penningmeester.*

Uit de Pers.

Het slot van het Utrechtsche advies vinde ditmaal plaats:

Als men voorts leest op pag. 9 van bedoeld boekje »I. O. O. F. wat het *doel* is der »teekens" en »passeerwoorden", waaraan de leden der Orde over heel de wereld elkander herkennen, dat blijkt daaruit, welk een vast georganiseerde en gesepareerde wereldeenheid deze Orde vormt, en hoe men niet te gelijk kan vasthouden aan *deze* broederschap der Orde, én aan wat de Schrift verstaat onder de »broederlijke liefde" en de »gemeenschap der heiligen". Men moet óf de gemeenschap der Orde-Broederen, óf die der Broederen in Christus zoeken.

Het is dan ook te verstaan, dat zulk eene Orde eene afzonderlijke en speciale opvoeding eisch.

Wat op pag. 10 11 en 12 van »I. O. O F", hieromtrent te lezen staat, is kenmerkend.

Die tot lid is aangenomen »verstaat" nog niet »de kunst van Odd Fellow te zijn". Hij heeft nog noodig »om geleidelijk te worden opgevoed tot Odd-Fellow", want hij heeft zich *nog niet geheel losgemaakt* — »bijv. uit de »boeien van vooroordeel".

»Vooroordeel ten aanzien van nationaliteit, »ras of huidskleur. Vooroordeel, ten aanzien »van rang, stand of maatschappelijke positie. »Vooroordeel, ten aanzien van godsdienst of »politiek".

En wat dan de Orde onder »vooroordeel" verstaat, blijkt wel uit heel den inhoud van dit, zoowel als van 't eerst door Uwe Commissie geraadpleegde boekje, en nog meer bepaald uit het beeld in »I. O. O. F", op pag. 11 gebruikt, »dat ons schildert, hoe de menschen zijn neergezeten".

»Wij mogen ons hier voor oogen stellen het »oude welbekende beeld, dat ons schildert, hoe »de menschen zijn neergezeten vlak voor een »hoog gewelf en geboeid zijn zóó, dat ze alléén »kunnen kijken recht voor zich uit naar den »achterwand van het gewelf. Zóó zitten zij daar »vanaf het oogenblik hunner geboorte en weten »niet beter, of dat gewelf daar vóór hen, is de »wereld, en hun blik omvat het heelal.

»Maar achter hen is een muur en aan de »andere zijde van dien muur loopen andere men»schen, die vaten dragen op het hoofd en figuren »van verschillende gedaante. En daarachter weer »brandt een groot vuur in lichtelaaie vlammen. »De schaduw van den muur valt op den achter»wand van het gewelf en bedekt die voor een »gedeelte, maar de schaduwen van het vaatwerk »en de figuren verschijnen en verdwijnen op »dien wand boven de schaduw van den muur »uit, in eeuwig afwisselende en altijd doorgaande »reeks. De arme gebonden menschen zien die »schaduwen, ze hebben geen besef van de dingen, »die de schaduwen werpen en nog minder van »het vuur, dat door de grove materie van dat »vaatwerk en die figuren niet heendringen kan »en zóó die schaduwen veroorzaakte. Deze men»schen houden die schaduwen voor iets wezen»lijks, zij houden die voor de dingen zelven en »wee den mensch, die van zijn boeien vrij, zou »trachten hen tot het inzicht te brengen, dat »hetgeen zij zien óónwezenlijk is, niets als duistere »plekken, ontstaan door onderschepping van »licht. Hij zou niet worden geloofd, niet worden »begrepen; hij zou voor leugenaar en onzinkramer »worden uitgemaakt, en indien hij dan, ten »einde raad, de boeien van die deerniswaardige »schepselen lossnijden zou, hen zou dwingen »tot opstaan, hen desnoods opheffen zou en zóó »hoog, dat zij over den muur zouden heenzien, »zouden zien het licht en de dingen, zooals zij »werkelijk zijn in hun ware gedaante, dan zouden »zij gillend van pijn hunne oogen stijf dicht »doen voor de al te felle stralen van licht en »hunne pas verkregen vrijheid misschien ge»bruiken, om hunnen »weldoener" de hersens »in te slaan.

»Neen, niet dan zeer langzaam en geleidelijk »kunnen de geboeiden (en geboeid zijn wij allen »in meerdere of mindere mate) worden losge»maakt uit hunne banden en met voorzichtigheid, »langzaam worden omgewend, opdat, na verloop »van de noodige tijdruimte, hunne oogen mogen »gewend raken aan het licht en de menschen »mogen leeren, om de dingen te zien in hunne »wezenlijke gedaante, opdat zij het wezen der »dingen leeren beseffen en tevens leeren, om »een gepast gebruik te maken van hunne ver»kregen vrijheid en zoo te leeren onderscheid te »maken tusschen de onwezenlijke schaduwen in »het gewelf, dat zij te voren hielden voor het »heelal en de wezenlijke dingen daarbuiten".

En ook uit het gebruik, dat hier gemaakt wordt op pag. 83 van het sprookje van Lessing's »Nathan der Weise" van de bekende drie ringen.

Wat de Orde »vooroordeel" acht, dat noemt een Christen het eeren van de ordinantien Gods — èn — het vasthouden aan het geloof en de goede conscientie.

Uit wat I. O. O. F. op pag. 10 en 11 van die opvoeding der Odd-Fellows te lezen geeft, blijkt dan ook, dat dit is eene vorming in humanistischen, paganistischen geest, uitloopend op een pantheistische verflauwen der grenzen door God voor het menschelijk leven gesteld, en bedoelende een zedeleer en een zedelijk leven los van God en van zijn Wet en Getuigenis

Wat in de 4de 6de en 8ste conclusie van het rapport wordt gezegd, vindt dan ook in het gezegde op deze beide pagina's van I. O. O. F. eene krachtige bevestiging.

Niet godsdienst, maar beschaving stelt in staat tot de plichten van den Odd Fellow.

Daarom is voor den Godvreezende, die, als man uit een stuk, in alles, ten allen tijde God vreest, en wil, dat *allen* God vreezen zullen, in deze Orde geen plaats.

Hij kan de »vooroordeelen", die de Orde veroordeelt en niet duldt, niet afleggen.

Op pag. 12 en 13 blijkt nog eens duidelijk, dat de Orde niet enkel in haar vergaderingen, maar ook daarbuiten van den »Gereformeerden Christen »eene belijdenis-verzaking en eene verdraagzaam»heid eischt, die voor eene door Gods Woord »verlichte en gebonden Conscientie diep zondig en »zeer schuldig doet staan" (7de conclusie).

Immers de Odd-Fellow is nooit buiten de Orde. Hij is overal en altijd »lid der Orde".

En op pag. 13 heet het:

»Daarom is het noodig, dat ieder, alvorens »zich tot ons te wenden, met den meesten ernst »zich afvrage, of hij werkelijk in staat zou »kunnen zijn, om voor goed afstand te doen van »zijne vooroordeelen; inzonderheid van die ten »aanzien van andersdenkenden en anders-ge»loovenden; vooroordeelen, die met zijne geboorte »zijn ontstaan, in zijne kinderjaren zijn ont»wikkeld en met hem zijn opgegroeid".

En dat ten slotte in de 4de en 6de conclusie van het rapport niet te veel gezegd wordt, kan nog ten overvloede blijken uit het gebruik, dat van Lessing's fabel van Nathan den wijze en de drie ringen gemaakt wordt.

De aanhaling eindigt op pag. 14 van J. O. O. F. met de volgende vraag:

»Gedragen zich de Mohamedanen, de kinderen »Israëls, de Christenen op zulk een wijze, dat »reeds te zeggen is, welke van de drie de drager »is van den échten ring?"

Terwijl niet minder duidelijk de Orde te kennen is uit de volgende woorden op pag. 15 van J. O. O. F.

»En zij die ongeloovig zich noemen, die zich »hebben losgemaakt van elk kerkverband en »zeggen geenerlei godsdienstvorm te belijden?! »Geven ook zij zich geen rekenschap van hun »bestaan op aarde, trachten zij althans dit niet »te doen? Wie hier ontkennend nu willen »antwoorden, doet beter met voorloopig geen »aansluiting te vragen aan de Orde. Want, wie »denkt, tracht zich rekenschap te geven van zijn »zijn, en wie niet denkt, omdat hij niet wil, »blijve verre van ons. Wie niet denken kan, »verdient ons medelijden, hij moet geholpen »worden. Maar wie tracht, zich rekenschap te »vragen van zijn zijn, construeert zich onver»mijdelijk »een hoogst bestaan, waardoor het »heelal gevormd en in stand gehouden wordt",

»en voldoet daarmede aan de voorwaarde, welke »de Orde te dezen aanzien voor toelating stelt. »Men meent zoo vaak uitermate modern te zijn »en filosophisch, wanneer met met Buchner »redeneeren kan over »Kracht en Stof" en be »denkt niet, dat reeds voor duizenden van jaren »de oude Egyptenaren zich een hoogst bestaan »hebben gedacht opgeveerd in deze drie: in den »beginne waren er vier groote, van elkander »niet af te scheiden goden: de *»kracht"*, die »niet denkbaar is zonder stof, waarin zij werkt; »de *»stof"*, die niet denkbaar is zonder de er »in werkende kracht: de *»tijd"*, waarin kracht »en stof werken; en de *»ruimte"*, waarin dit »werk geschiedt. Deze vier zijn Één, — maar »hoe die Eenheid is, — daarvan kunnen wij »menschen, ons geen denkbeeld en geen begrip »vormen, — dat is »Amun". En zij, die in den »mensch niet anders kunnen zien als een voort »brengsel van kracht en stof en tijd en ruimte, »ook zij zullen hem des kunnen beschouwen als »het voortbrengsel van die Eénheid en met »alle geloovigen kunnen zeggen: Hebben wij »niet allen éénen Vader, heeft niet één God ons »geschapen? (Maleachi 2 : 10)".

Zoo blijkt dan ook uit deze tweede brochure, die evenals de eerste eene officieele en dus betrouwbare bron mag geacht worden, dat Uwe Commissie in de negen conclusiën van haar rapport niet te veel heeft gezegd, en dat de Kerkeraad niet anders kan, dan oordeelen, dat leden der Gereformeerde Kerk niet kunnen noch mogen zijn lid van de Orde der Odd Fellows.

De Commissie voornoemd:
Ds. P. J. W. Klaarhamer.
W. C. Mamperloot.

Utrecht, 17 Augustus 1904.

De Utrechtsche Commissie heeft haar taak blijkbaar ernstig opgevat en haar oordeel op afdoende gronden willen doen rusten.

Moge het ook in breeder kring dienst doen om af te manen van elken bond, vereeniging of orde, wier statuten met Gods Woord in strijd zijn.

Officieele Berichten.

De arbeid onder de Hollanders te Essen a/d Ruhr.

Op de *dringende bede* om hulp voor Essen kwam in van G. G., postmerk Amsterdam ƒ 1, en van de Geref. kerk te Winterswijk eene collecte ƒ 31.76½.

Geve de Heere *meerdere offervaardigheid* voor dezen zoo noodigen arbeid! Zoo niet, dan zal de prediking des Woords onder onze landgenooten te Essen spoedig moeten worden gestaakt.

Ds. G. Renting.

Winterswijk, 5 Oct. 1904.

Classis 's-Hertogenbosch.

De classis 's Hertogenbosch vergadert Donderdag 20 October a.s. Stukken voor het agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 11 October bij ondergeteekende.

Namens de roepende kerk,
J. M. Mulder.

Zondag j.l. was het voor de kerk van Pijnacker een blijde dag. Reeds lang was het onze vurige wensch, ook hier de ambten ingesteld te zien, en thans mochten wij de vervulling daarvan aanschouwen. Ds. Van Loon van Zegwaard bevestigde den Kerkeraad na eene predikatie naar aanleiding van Lukas 2 : 41—52. Zegene de Koning der Kerk ook hier zijne gemeente, opdat zij toe moge nemen in genade en wijsheid bij God en de menschen.

Het adres van den Kerkeraad is,

B. Vermeer, *Scriba.*

Vergadering van de classis Almkerk te Nieuwendijk 15 Sept. 1904.

Ds. A. P. Lanting opent de vergadering.

In het moderamen hebben zitting: Ds. A. P. Lanting, praeses; Ds. G. J. D. Aalders, assessor; Ds. N. G. Kapteijn, scriba.

De notulen van de vorige vergadering worden na eenige opmerkingen goedgekeurd.

Rapport wordt uitgebracht inzake de voortdurende stijging der uitgaven voor de Zending onder Heidenen en Mahomedanen.

Sommige broeders willen de aanstaande Synode bescheidenlijk daarop wijzen en herinneren aan den veler arbeid die in eigen omgeving dient verricht te worden, maar nu niet of slechts ten deele kan geschieden omdat de noodige financieele kracht ontbreekt.

Deze broeders gaan uit van de gedachte dat men eigen land niet mag vergeten (N.-Brabant en Limburg, Drenthe en Friesland) om allen nadruk te leggen op den arbeid naar buiten.

Andere broeders willen zich niet tot de Synode wenden, omdat daarin allicht eenige beschuldiging zou worden gezien; en zijn van oordeel dat er nog veel meer voor de Zending onder Heidenen enz. moet worden gedaan; dan zal als vrucht daarvan ook meer liefde en toewijding ontstaan voor den arbeid in eigen omgeving.

Deze laatste gedachte vindt eene meerderheid in de vergadering.

Ds. W. Bosch brengt rapport uit inzake den Zendingsarbeid in N. Brabant en Limburg.

Te Maastricht zijn 21 catechisanten; 's winters wordt daar ook bijbellezing gehouden.

Te Eindhoven zijn 11 belijdende leden; in het naburige Geldrop 3; te Eindhoven wordt catechisatie en Bijbellezing gehouden.

De arbeid te Rozendaal breidt zich niet uit; het is daar meest vlottende bevolking. De inkomsten voor den arbeid in N. Brabant en Limburg zijn den laatsten tijd zeer gering.

Aan de kerk van Dussen wordt advies gegeven inzake armenzorg.

De vacatuurbeurten worden geregeld:

Waardhuizen: 2 Oct. Ds. Kapteijn, 23 Oct. Ds. Osinga, 13 Nov Ds. Aalders, 4 Dec. Ds. Bosch; 25 Dec. Ds. Davelaar.

Giessen Rijswijk: 18 Sept. Ds. Goedbloed, 9 Oct. Ds. Kapteijn, 30 Oct. Ds. Lanting, 20 Nov. Ds Osinga, 11 Dec, Ds. Aalders,

De volgende vergadering zal D. V. gehouden worden 15 Dec. a.s. te Werkendam. Roepende kerk is Dussen.

De assessor eindigt met dankzegging.

Namens de Classis,
N. G. Kapteijn, *Scriba,*

Werkendam, Sept. 1904.

Kort Verslag van de 16e Centr. Diac. Conf., gehouden in de Oosterkerk te Arnhem, op Woensdag 7 Sept. 1904.

Overeenkomstig den wensch van vele broeders gingen wij ditmaal niet naar Amersfoort, maar naar Arnhem.

De ruime en schoone Oosterkerk was voor onze ontvangst in orde gebracht. Van 43 diaconieën waren afgevaardigden opgekomen, terwijl onderscheidene hospitanten de vergadering bijwoonden.

Te ruim 10 uren opende de Voorzitter, br. G. Struik Czn., de vergadering. Na het zingen van Ps. 118 : 4 begeleid door schoon orgelspel, ging Ds. Hoekstra ons voor in gebed, waarna de Voorzitter Matth. 15 : 29—39 las.

Vervolgens sprak de Voorzitter een hartelijk welkomswoord tot de hrs. afgevaardigden, onze beide adviseurs Ds. H. Hoekstra en Dr. Wielinga en de andere belangstellende broeders.

Nadat verder punt II „Lezing der Notulen en Praesentielijst" was afgehandeld, moest er voorzien worden in de Vacature van het Comité, ontstaan door de periodieke aftreding van de broeders: Blankenberg, Janse en Struik, en daar de brs.: Janse en Wind niet in het diakenambt gebleven waren, werd besloten, dat de brs. Blankenberg en Struik herkiesbaar waren, doch de brs. Janse en Wind niet. Na gehouden stemming bleken herkozen te zijn: de hrs. Blankenberg en Struik, terwijl gekozen waren: de hrs. Joh. T. de Lange van Ermelo en W. J. Noteboom van Utrecht.

Om verschillende redenen werd verder van de volgorde der agenda afgeweken. Allereerst werd behandeld punt X, ingezonden door de Diaconie van Groningen (A.) *„Mag een diaconie in een tijdperk dat ze meer moet uitgeven dan ze ontvangt, aan een arme, door haar ondersteund, die buiten haar om tevens bij het burgerlijk armbestuur aanklopte, op verzoek van dat bestuur een briefje afgeven, waarin ze verklaart geen meerdere geldelijke ondersteuning aan dien arme te kunnen bieden?"* Na inleiding door den Groninger afgevaardigde, ontspon zich een breedvoerige en opgewekte discussie, waaraan tal van broeders — wel een 13 tal — deelnamen. Niemand der broeders achtte het afgeven van zulk een briefje gewenscht.

Wij moeten ons ideaal hooghouden, en zelf voor onze arme broeders en zusters zorgen. Is de kas niet voldoende gevuld, welnu, men beproeve eerst langs allerlei middelen en wegen — waarvan er verscheidene aan de hand gedaan worden — deze te versterken, vóór men een arm lid der Kerk wegzende. Daar wij evenwel nog veraf zijn van den idealen toestand, als een gevolg van onze gebrekkigheid, moeten wij het in het uiterste geval dankbaar accepteeren, dat anderen onze armen ter hulpe komen, en dus nog gevoel van barmhartigheid bezitten, ons ter beschaming, doch niet als een dekmantel voor den misstand der praktijk.

Daarna kwam punt IV, ingezonden door de Diaconie van Enkhuizen, aan de orde. *„Oordeelt de Conferentie, de bediening der armen, door vereenigingen in 't midden der gemeente, overeenkomstig de instelling van het diaconaat?"*

Hoewel Ds. Los van Hilversum over dit onderwerp reeds een referaat — opgenomen in het Diac. Corresp. blad van Aug. — op de prov. Diac. Conf. te Zaandam had gehouden, meende de Diaconie van Enkhuizen ook op de Centr. Conf. dit punt ter sprake te moeten brengen. Bij monde van br. Sluis, wees zij er op, dat hier vooral bezwaar bestaat tegen zulke vereenigingen in het midden der Gemeente, die zonder contact met de diaconie werkzaam zijn. Verschillende broeders nemen ook aan de discussie over dit vraagstuk deel.

Niemand wenscht de particuliere barmhartigheid, als deel van het ambt der gelooviger, aan banden te leggen. Maar wel heeft men bezwaar, wanneer vereenigingen in de behoeften der armen gaan voorzien, en dus eenigermate concurrentie oefenen tegenover de diaconie. Dat gaat tegen het bijzondere ambt.

Alleen wanneer die vereenigingen in contact met het wettig orgaan staan, kan hun arbeid gewenscht en nuttig zijn. Ten slotte merkte Ds. Hoeketra op, dat bij alle schijnbare tegenspraak de broeders het onderling vrijwel eens zijn. Houden wij ons aan de vraag zooals deze daar ligt, dan zien wij dat er sprake is van *de bediening der armen*; iets wat niet het werk van vereenigingen, maar alleen van het wettig orgaan, het Diaconaat, is. Bij vereenigingen kan alleen sprake zijn van hulpe bieden aan de armen. Zooals dus de vraag *hier* luidt, moet zij ontkennend beantwoord worden. Iets anders is het echter, of het niet gewenscht is het particulier initiatief in 't midden der gemeente aan te moedigen. Men wachte zich echter voor het uitoefenen van dwang en pressie in dezen, doch zoeke contact en goede leiding.

Hiermede was de morgen-vergadering tenëinde en werd een half uur pauze gehouden.

(*Slot volgt.*)

Buitenland.

Duitschland. Teekenen des tijds.

In het bekende tijdschrift de *Alte Glaube* van Leipzig, wordt betoogd, dat al schijnt het, dat het Christendom in den tegenwoordigen tijd in kracht heeft gewonnen niettegenstaande den tegenstand van een man als Strauss en later van de Darwinisten en de materialisten, dit toch niet meer is dan schijn.

Het is waar dat over den Godsdienst meer wordt gehandeld dan voorheen; de onverschilligheid die men te voren voor de religie koesterde, is voor een groot deel geweken. Zelfs in novellen en tooneelstukken wordt over Godsdienstige vraagstukken gehandeld. Er wordt geijverd voor Christelijke lektuur, Christelijke bladen, Christelijke werken van barmhartigheid, Zending enz. enz.

Bij een nauwgezet onderzoek van de beweegredenen, die de godsdienstige beweging van dezen tijd beheerschen, zal men ontdekken, dat indien deze de toekomst van het Christendom zullen beheerschen en zijn karakter en leven bepalen, het Christendom zal ophouden te zijn wat het in vroegere eeuwen was. Wat tegenwoordig als Christelijke religie wordt aangeboden, is slechts een armzalig substituut van hetgeen de kerk in de dagen der Reformatie beleed. In plaats van belijnde beginselen, zooals die in den strijd voor de reformatie werden voorgesteld, heeft het modern Christendom op zijn best zekere zedekundige regelen en leeringen, en spreekt het van Godsdienstige indrukken en gevoelens en gewaagt van vage idealen. De Heilige Schrift heeft geen gezag meer als eenige regel voor geloof en leven, en grondwaarheden als de rechtvaardigmaking door het geloof, worden verworpen.

Geen wonder, dat door de „wetenschappelijke" menschen het eenige karakter van het Christendom wordt prijs gegeven en men poogt om daarvoor een plaats onder de Godsdiensten der wereld aan te wijzen. Het spreekt wel van zelf, dat er op dit standpunt geen sprake van zijn kan, dat de Heilige Schrift door den H. Geest is ingegeven. Er wordt nog gesproken over den Christus, maar Hij is niet de Christus der Schrift, waarachtig God en waarlijk mensch.

Het is wel opmerkelijk in verband met het bovenstaande, dat in den laatsten tijd in Duitschland twee werken grooten opgang maken. Het eene is getiteld „De Dorpsprediker" van Frenssen, waarvan bijna 50 duizend exemplaren zijn verkocht; het andere draagt tot titel: „Stichtelijke overdenkingen" van Fr. Naumann, waarvan 10.000 exemplaren zijn verspreid. Ook geeft het te denken, dat zoowel Frenssen als Nauman predikant zijn geweest, doch gemeend hebben hun ambt te moeten neerleggen.

Voeg hierbij dat van Harnack's *Wezen des Christendoms*, 60.000 exemplaren en van de bekende *Babel-Bijbel* lezingen van Dr. Delitzsch 100.000 exemplaren werden verkocht!

Het is ook een teeken des tijds, dat toen de Universiteit van Heidelberg onlangs haar eeuwfeest vierde, juist deze twee mannen, die hunne bediening in de Evangelische kerk neerlegden, den graad van doctor in de Godgeleerdheid honoris causa ontvingen. Ook is het niet minder droevig, dat de hoogleeraar Baumgarten in zijn ambt als hoogleeraar is gehandhaafd, niettegenstaande bijna alle predikanten van Sleeswijk Holstein tegen diens leer hebben geprotesteerd.

Met droefheid moet worden geconstateerd, dat de Duitsche Christenen maar niet schijnen te kunnen opwaken, om althans een poging te doen, teneinde eene opleiding tot den dienst des Woord te verkrijgen, die dien naam verdient. De Gereformeerden hebben er het meest behoefte aan, en dat punt komt bij hen al sinds jaren niet meer ter sprake; een tijdlang scheen het, alsof de Evangelischen die zaak zouden ter hand nemen, toen de bekende predikant en philanthroop von Bodelschwing zich daarvoor spande; doch ook die beweging ging helaas uit als een nachtkaars.

Gemengd nieuws.

Een tocht op de Doode Zee. In de *Jewish Chronicle* geeft een ingenieur, in een brief uit Jeruzalem, een hoogst belangwekkend relaas van een vaart op de Doode Zee, op een den Griekschen Patriarch toebehoorende motorboot. Deze was in Duitschland gebouwd, met groote onkosten naar de oevers der Jordaan bij Jericho overgebracht, om daar te worden ingezet, en men mag den ingenieur gereedelijk gelooven, waar hij verklaart, dat zulk een tocht daar nog nooit ondernomen werd. De man had erbij kunnen voegen, dat hij ook wel nimmer in de gelegenheid zal komen om een dergelijk uitstapje te herhalen, want de Turksche regeering heeft, zoodra zij er van hoorde, het bevel uitgevaardigd, dat geen herhaling van zulke tochten op de Doode Zee mag gedoogd worden.

Waarom dit verbod genomen werd, verstaan wij niet.

Als men zich plaatst op het standpunt van een toerist, die veel genieten wil, was de motorbootvaart misschien nogal teleurstellend, want de deelnemers kregen niet veel schilderachtigs meer te zien, zoodra zij de Jordaan, met haar dichtbegroeide oevers, verlaten hadden, en uitgingen op de zilte wateren dezer doodsche en geheel verlaten binnenzee van het Heilige Land.

Doode vischen zagen zij bij menigte daar waar de Jordaan zich ontlast, doch overigens niets dat hen aan een levende wereld mocht herinneren, behalve talrijke vogels. Doch deze bewogen zich hoog in de lucht boven het vlak der wateren, welke, aanvankelijk, groen, op eenigen afstand van de boorden in blauwe tinten waren overgegaan.

Midden op de zee was het schouwspel uitermate vreemdsoortig en doodsch. De reizigers zagen om zich heen niets dan hooge, doch gansch onbegroeide bergen, met zout en zwavel overdekte wanden. De golfslag spoelde onophoudelijk dikke asphaltblokken naar de stranden. De lange kam van den Moab berg verried allerwegen diepe kloven, boordevol met zout en asphaltmassa's. Zuidwaarts schenen zoutheuvelen uit den waterboezem op te rijzen. De hitte werd ondragelijk onder de moordende stralen eener onbewolkte zon, en de reizigers waren verheugd de schaduw op te zoeken, luttel als zij was, welke een hooge oever hun bood.

Bij de plek, waar zij landden, bevinden zich de warme bronnen van Callirhoe, uit Genesis bekend als Jemin, en eerst in het begin der vorige eeuw her ontdekt. Twee stroompjes, het eene met warm, het andere met koud en drinkbaar water, vloeien hier in de stroomen, zonder zich te vermengen.

In een holte, door de warme beek gevormd, lokte het heldere water de reizigers tot een bad. Het water bleek echter zoo prikkelend voor de huid, dat zij de uitwerking nog langen tijd gevoelden ondanks een herhaalde indompeling elders.

Bij de koude beek werd op een lommerrijke plek ontbeten. Na den maaltijd, beklom de schrijver een der omliggende heuvelen: welk een ijselijke woestenij! Nergens eenig teeken van leven, overal een doodsche stilte, kaal, maar indrukwekkend, gelijk een reusachtig graf.

Hoe blij waren de reizigers, toen zij naar de oevers der Jordaan terugkeerden, en daar andermaal de tamariskus, de wilgen en het welige riet aanschouwden, waarin de oevers gehuld zijn.

Winckel.

Voor Kinderen.

OOST EN WEST.

XXXII.

In grooten noode.

De eerste gedachte die bij Karel opkwam, was, of hij ook in den maneschijn wat takken, dik met bladeren voorzien, zou gaan halen, ten einde daarop althans wat makkelijker te liggen. Want zijn ledematen deden hem geducht zeer.

Maar nog eer hij deze gedachte tot uitvoering kon brengen, vernam hij iets dat hem met schrik vervulde, en voor erger dan stijve ledematen deed vreezen. In de verte hoorde hij brullen. Dat moest een leeuw zijn. Hij had vóór eenige dagen eenzelfde geluid gehoord.

Wat te doen? Het best docht hem maar in het hol te blijven. Doch, o schrik, weder hoorde hij het gebrul, maar nu veel naderbij. Blijkbaar kwam de leeuw dichter bij de plek, waar Karel zich bevond.

De angst sloeg dezen om het hart. Hij richtte den blik naar boven en riep in stilte tot God, die leven en dood in Zijn hand heeft. Nu wachtte hij of wat volgen zou.

Weer klonk het vervaarlijk geluid; thans vlak bij. En in het volgende oogenblik zag Karel met ontzetting een leeuw, bij het licht der maan, op het hol aankomen.

Zonder het te weten, had hij zijn toevlucht genomen in het hol van een wild dier! Een koude rilling liep hem over het lichaam. Eensklaps herinnerde hij zich, meermalen gehoord te hebben, dat menschen uit het gevaar van door wilde dieren verslonden te worden, gered zijn, doordat zij zich dood hielden. Vele wilde dieren toch voeden zich niet, of althans slechts gedwongen, met vleesch van lijken. In alle geval, zoo begreep hij, was het best, zich zeer rustig te houden. Zoo strekte hij zich dan uit, sloot de oogen bijna geheel, en hield zooveel mogelijk den adem in, al kon hij dit natuurlijk niet volkomen doen.

Wat Karel gevreesd had gebeurde. De leeuw ging het hol, zijn woning, binnen en bespeurde onmiddellijk, dat er zich een indringer op zijn gebied bevond. Een leeuw doet in zulk een geval juist andersom, dan wij, die indringers liefst buiten werpen. Waarom het dier zoo handelt begrijpen we.

Wat nu volgde, kan ik u 't best verhalen min of meer met de woorden van den man, die